

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

В роботі визначено основні теоретичні аспекти забезпечення економічної безпеки на підприємстві, а саме: визначено поняття системи економічної безпеки, її об'єкт та суб'єкт, визначено мету створення такої системи, її головні завдання та функції, а також принципи роботи такої системи.

Ключові слова. економічна безпека, підприємство, система, об'єкт, суб'єкт, принципи.

J. S. KOSTYUK

Ukrainian State Academy of Railway Transport, Kharkov, Ukraine

THE MAIN THEORETICAL ASPECTS OF ECONOMIC SECURITY FOR THE ENTERPRISES OF RAILWAY TRANSPORT

The article identifies the main theoretical aspects of economic security in the enterprise, namely the concepts of economic security, its object and subject, defined the goal of such a system and its main objectives and functions and principles of work of the system. The acute problem of shortage of financial resources for business, unstable political and economic situation in the country, an extremely high level of competition - all this beat now pose requirements for an effective system development and ensure economic security. Developing the economic security of railway provides the most efficient use of the resource potential of the company, creating appropriate organizational structures, development of appropriate mechanisms and means of response that would ensure stable operation of the business at the current stage, and sustainable development in the future. To do this, first, clearly define the purpose and objectives of the system. This study defines the goal of the system: the effective functioning and sustainable enterprise development, early detection, prevention or mitigation of the negative affect of external and internal factors of the enterprise security and achieve their objectives business. For effective implementation of the company to complete a series of task, following the principles of economic security.

Keywords: economic security, enterprise system, object, subject, principles

Постановка проблеми

В сучасних умовах нестабільності, суперечності реформаційних процесів, що відбуваються в Україні, однією з головних цілей вітчизняних підприємств є забезпечення їх економічної безпеки. Вітчизняні підприємства вимушені адаптуватися до умов політичної та соціально-економічної нестабільності та вести пошук адекватних рішень складних проблем та способів запобігання внутрішнім та зовнішнім загрозам свого функціонування. Наявність великого числа внутрішніх загроз обумовлена недостатністю фінансових ресурсів, катастрофічним старінням виробничого обладнання та технологій, низькими професійними якостями управлінського персоналу, недосконалим захистом інформації підприємства. Щодо зовнішніх загроз, то їх кількість зросла у зв'язку з настанням світової фінансово-економічної кризи. До того ж гострою проблемою для багатьох підприємств є висока криміналізація суспільства та економіки. В результаті чого перед більшістю підприємств України стоїть проблема забезпечення економічної безпеки підприємства, це стосується і підприємств залізничної галузі. Надійний захист економічної безпеки підприємства можливий лише за комплексного і системного підходу до її організації. Тому в економіці існує таке поняття, як система економічної безпеки підприємства. Але для ефективної роботи такої системи на практиці необхідне чітке розуміння її основних теоретичних засад.

Ця проблема актуальна і для підприємств залізничного транспорту, які на сьогоднішній час функціонують в умовах постійного впливу зовнішніх погроз. Будучи найбільшими суб'єктами господарювання, які впливають на ефективність діяльності промислового, сільськогосподарського, будівельного та інших секторів економіки України, відчувають дію багатьох негативних факторів, а саме: неефективної державної політики в галузі транспорту, зменшення обсягів державного фінансування галузевих проблем, збільшення конкуренції з боку автомобільного транспорту тощо. В таких умовах актуалізується проблема забезпечення їх економічної безпеки та управління нею.

Аналіз останніх досліджень

Все більша кількість наукових праць присвячується різноманітним питанням теоретичного та науково-методичного забезпечення економічної безпеки підприємств. Вагомий внесок у дослідження проблеми економічної безпеки підприємства зробили такі вчені: Є.А. Олейніков [1], Л.І. Донець, Н.В. Ващенко [2], В.І. Ярочкін [3], О.А. Грунін та С.О. Грунін [4], О.Л. Коробчинський [5], Т.М. Іванюта [6], В.Л. Ортинський [7], С.П. Міщенко [8] та інші.

Виділення невирішених частин загальної проблеми

Недостатня розробленість даної проблеми та відсутність єдиного погляду на трактування багатьох понять обумовлює необхідність створення власної теоретичної основи забезпечення економічної безпеки.

Формування цілей статті

Метою дослідження є аналіз поглядів на поняття «системи економічної безпеки» та основних теоретичних аспектів її створення та функціонування.

Виклад основного матеріалу

Забезпечення економічної безпеки на підприємстві вимагає створення на підприємстві власної системи безпеки. Система економічної безпеки кожного підприємства є індивідуальною, її повнота і дієвість залежать від чинної в державі законодавчої бази, обсягу матеріально-технічних і фінансових ресурсів, виділених керівниками підприємств, розуміння кожним з працівників важливості гарантування безпеки бізнесу, а також від досвіду роботи керівників служб безпеки підприємств.

На думку С.А. Олейнікова, система економічної безпеки – це «система заходів, здатних попередити втрати життєво важливих цінностей, забезпечити стан захищеності і розвиток особистості, суспільства і держави» [1].

Л. Донець вважав: «Система економічної безпеки являє собою обмежену безліч взаємозалежних елементів, що забезпечують безпеку підприємства і досягнення ним цілей бізнесу» [2].

В.І. Ярочкін визначає систему економічної безпеки як організовану сукупність спеціальних органів, служб, засобів, методів та заходів, що забезпечують захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства, держави від внутрішніх та зовнішніх загроз. [3]

На думку Груніна О.А. та Груніна С.О., система безпеки підприємства являє собою обмежену множину взаємопов'язаних елементів, що забезпечують безпеку підприємства та досягнення ним цілей бізнесу [4].

Систему економічної безпеки підприємства можна визначити як взаємозв'язану сукупність спеціальних структур, засобів, методів і заходів, які забезпечують безпеку бізнесу від внутрішніх і зовнішніх загроз. У цьому контексті систему можна охарактеризувати комплексом управлінських, страхових, правових, економічних, охоронних, режимних, судово-правових та інших заходів із захисту бізнесу від незаконних посягань, мінімізації або уникнення матеріальних та інших утрат [5].

Об'єктом безпеки виступає все те, на що спрямовані зусилля щодо забезпечення безпеки, це: різноманітні види діяльності підприємства; майно та ресурси підприємства; персонал підприємства, керівництво, акціонери, партнери, всі ті, що володіють інформацією, що становлять комерційну таємницю та інше.

Суб'єктами безпеки підприємства є ті особи, підрозділи, служби, органи, відомства, установи, що безпосередньо займаються забезпеченням безпеки. Враховуючи багатоаспектність діяльності підприємства, а також необхідність забезпечення безпеки за всіма напрямками, до суб'єктів безпеки можна віднести багато органів як тих, що існують на самому підприємстві, так і зовнішніх організацій (наприклад, законодавчі органи, органи виконавчої влади, судові та правоохоронні органи та інші). [6, 7].

Характеристика системи безпеки:

1. Унікальна на кожному підприємстві – залежить від особливостей кожного підприємства (рівня розвитку, величини, виробничого потенціалу, напрямку діяльності, кваліфікації керівників, виробничої дисципліни, конкурентного середовища, місця розташування, ризикованості виробництва, наявності секретних матеріалів тощо).

2. Самостійна, відокремлена від аналогічних систем інших виробничих одиниць – але ця відокремленість відносна, так як багато завдань, які постають перед системою економічної безпеки, не можуть бути виконані самостійно (наприклад, без рішень, що мають бути прийняті на більш високому рівні).

3. Комплексна – має забезпечити безпеку всіх складових (фінансову, кадрову, інформаційну та ін.), для чого в систему повинні входити відповідні елементи, органи, сили, засоби.

4. Головне: дієва та ефективна. [4, 6].

Для ефективної діяльності системи економічної безпеки повинна бути створена методологічна основа її діяльності: визначені цілі та завдання, принципи роботи, функції системи тощо.

Метою такої системи повинно бути забезпечення ефективного функціонування та стійкого розвитку підприємства, своєчасне виявлення, запобігання чи послаблення негативного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, забезпечення захищеності діяльності підприємства і досягнення ним мети бізнесу.

Забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємства вимагає усвідомлення та узгодження внутрішніх та зовнішніх економічних інтересів, ідентифікації загроз, визначення наявного рівня безпеки та можливості забезпечення його на майбутнє, формування концепції, політики, стратегії, системи економічної безпеки, побудови організаційного механізму управління економічною безпекою, обґрунтування конкретних шляхів, дій, методів і засобів тощо. Отже перелік конкретних завдань, що мають бути вирішені для надійного і ефективного функціонування системи економічної безпеки підприємства, є достатньо великим і різноманітним. До основних завдань системи економічної безпеки підприємства належать:

- захист законних прав і інтересів підприємства і його співробітників;
- збір, аналіз, оцінка даних і прогнозування розвитку обстановки;

- вивчення партнерів, клієнтів, конкурентів, кандидатів на роботу;
- виявлення, попередження і припинення можливої протиправної та іншої негативної діяльності співробітників підприємства на шкоду його безпеці;
- забезпечення збереження матеріальних цінностей і відомостей;
- отримання необхідної інформації для розроблення найбільш оптимальних управлінських рішень з питань стратегії і тактики економічної діяльності компанії [8];
- виявлення реальних і прогнозування потенційних небезпек і загроз економічної безпеки;
- знаходження способів їх запобігання, ослаблення або ліквідація наслідків їх дії;
- пошук сил і засобів, необхідних для забезпечення безпеки підприємства;
- організація взаємодії з правоохоронними і контрольними органами в цілях запобігання і припинення правопорушень, направлених проти інтересів підприємства;
- постійне вдосконалення системи забезпечення економічної безпеки підприємництва [7].

Основними функціями зазначеної системи є здійснення моніторингу та ідентифікації загроз економічній безпеці, вжиття адекватних заходів щодо їх відвернення чи нейтралізації, створення та підтримання у готовності сил і засобів забезпечення економічної безпеки, забезпечення захищеності діяльності підприємства і його персоналу, збереження його майна, ліквідація наслідків завданого збитку.

Проблеми власної економічної безпеки виникають перед кожним підприємством не тільки в кризові періоди, але й під час роботи в стабільному економічному середовищі, комплекс вирішуваних при цьому цільових завдань має істотну відмінність. У режимі стійкого функціонування підприємство при вирішенні завдань економічної безпеки акцентує головну увагу на підтримці нормального ритму виробництва і збуту продукції, на запобіганні матеріальному чи фінансовому збитку, на недопущенні несанкціонованого доступу до службової інформації і руйнування комп'ютерних баз даних тощо. У кризові періоди розвитку найбільшу небезпеку для підприємства становить руйнування його потенціалу (виробничого, технологічного, науково-технічного і кадрового) як головного чинника життєдіяльності підприємства, його можливостей.

Принципами, впровадження яких у систему безпеки підприємств залізничного транспорту підвищать її ефективність, є:

1. Обґрунтованість та науковість: рішення щодо забезпечення економічної безпеки повинні базуватися на використанні останніх досягнень науки та передового досвіду в цій сфері.
2. Економічність: здійснення заходів із забезпечення економічної безпеки з найменшими витратами та матеріальною чисельністю працівників, які мають спеціальні знання та навички.
3. Системність, тобто в організації економічної безпеки не може бути «важливих» та «неважливих» елементів, тобто система повинна забезпечити захищеність підприємства, його майна, персоналу, інформації, різних сфер діяльності від небезпек і загроз, форс-мажорних обставин. У забезпеченні безпеки підприємства повинні брати участь всі співробітники підприємства.
4. Достатність: кожен суб'єкт вибирає такі заходи економічного захисту, які б були достатніми, щоб протистояти небезпеці, не вживає для цього зайвих засобів.
5. Оперативність (своєчасність): суб'єкти економічної безпеки повинні мати набір дієвих заходів захисту і своєчасно застосовувати їх на якомога ранній стадії виявлення загрози.
6. Гнучкість означає здатність суб'єкта економічної діяльності швидко змінювати моделі захисту безпеки залежно від характеру розвитку небезпеки [9].
7. Безперервність – система безпеки повинна бути побудована так, щоб вона діяла постійно, захищаючи інтереси підприємства в умовах ризику.
8. Плановість – організованість в функціонуванні системи безпеки. Діяльність щодо забезпечення безпеки організовується на основі єдиного задуму, визначено в комплексній програмі та конкретних планах за окремими напрямками і підвидами безпеки [10].
9. Взаємодія – для забезпечення економічної безпеки зусилля всіх осіб, підрозділів, служб, що приймають участь в її забезпеченні, були скоординовані, щоб вони взаємодіяли один з одним, повинно бути чітко визначено обов'язки та відповідальність кожного, так як від узгодженості їх роботи залежить кінцевий результат.
10. Поєднання гласності та конфіденційності – система основних заходів безпеки повинна бути відома всім співробітникам підприємства з метою її забезпечення, її вимоги повинні виконуватися всіма. Проте цілий ряд способів, методів, сил та засобів повинні бути засекречені та відомі тільки вузькому колу осіб.
11. Компетентність – питанням забезпечення безпеки на підприємстві повинні займатися професіонали, що знають суть проблеми, вміють вчасно оцінити ситуацію та зробити правильні висновки, прийняти вірне рішення, бо питання забезпечення економічної безпеки на підприємстві сьогодні є життєво необхідним [4, 6].

Дія механізму забезпечення економічної безпеки підприємств може розглядатися на таких рівнях:

- Стратегічний рівень забезпечення економічної безпеки припускає ліквідацію протиріч або як мінімум їхню локалізацію й ослаблення. Фактично на стратегічному рівні повинні прийматися і реалізовуватися глобальні (із точки зору національної економіки), системоутворюючі рішення.

– Тактичний рівень припускає рішення задач, пов'язаних з ліквідацією самих загроз чи запобіганню їхнього впливу на економічну сферу. На тактичному рівні повинні розроблятися комплекси превентивних заходів.

– На оперативному рівні економічна безпека забезпечується шляхом ліквідації наслідків загроз. Результати розв'язання задач на даному рівні є переважно комплексами оперативних заходів. [11]

Надійність і ефективність системи безпеки підприємства визначають за одним критерієм – відсутністю чи наявністю завданих йому матеріальних збитків і моральної шкоди.

Висновки

Гостра проблема нестачі фінансових ресурсів для ведення бізнесу, нестабільна політико-економічна ситуація в державі, надзвичайно високий рівень конкуренції – всі ці обставини ставлять перед підприємством вимоги щодо створення ефективної системи формування і забезпечення економічної безпеки підприємства. Формування системи економічної безпеки підприємств залізничного транспорту передбачає максимально ефективне використання ресурсного потенціалу підприємства, створення адекватних організаційних структур, розробка відповідних механізмів і засобів реагування, що забезпечувало б стабільне функціонування підприємства на теперішньому етапі та стійкий розвиток у майбутньому. Для цього необхідно, перш за все, чітко визначити мету та завдання такої системи. Проведене дослідження визначає таку мету системи: забезпечення ефективного функціонування та стійкого розвитку підприємства, своєчасне виявлення, запобігання чи послаблення негативного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, забезпечення захищеності діяльності підприємства і досягнення ним мети бізнесу. Для ефективної її реалізації підприємству слід виконати низку завдань, дотримуючись принципів забезпечення економічної безпеки.

Перспективами подальших наукових досліджень може бути аналіз підходів та методів оцінки рівня економічної безпеки на підприємствах залізничного транспорту.

Література

1. Олейников Е.А. Экономическая и национальная безопасность : [учебник] / Олейников Е.А. – М. : Экзамен, 2005. – 768 с.
2. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства : [навч. посібн.] / В.Л. Донець, Н.В. Ващенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2008. – 240 с.
3. Ярочкин В.И. Система безопасности фирмы / Ярочкин В.И. – М. : Ось-89, 2003. – 351 с.
4. Грунин О.А. Экономическая безопасность организации / О.А. Грунин, С.О. Грунин – СПб. : Питер, 2002. – 160 с.
5. Коробчинський О.Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства / О.Л. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4. – С. 41–45.
6. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства : [навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів] / Т.М. Іванюта, А.О. Заїчковський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
7. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навч. посібник / [В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живто та ін.]. – К. : Правова єдність, 2009. – 544 с.
8. Міщенко С.П. Концептуальні аспекти економічної безпеки підприємств в ринковій економіці / С.П. Міщенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 2. – С. 190–195.
9. Куркін М.В. Контроль та захист економічної безпеки діяльності підприємств : [навч. посібн.] / М.В. Куркін, В.Д. Понікаров, Д.В. Назаренко. – Х. : ФОП Павленко О.Д. ; ВД «ІНЖЕК», 2010. – 388 с.
10. Колпаков П.А. Концептуальные основы экономической безопасности фирмы : автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук / П.А. Колпаков. – М., 2007. – 25 с.
11. Економічна політика : навч. посіб. / [О.О. Беляєв, А.С. Бебело, М.І. Діба та ін.]. – К. : КНЕУ, 2004. – 287 с.

References

1. Olejnikov EA Economicheskaya i nationalnaya bezopasnost: uchebnic / Olejnikov EA . - M.: Examen, 2005. - 768 c. [in Russian]
2. Donets L.I. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva : navch . posibn . / VL Donets , NV Vashenko . - K. : Center navchalnoї literaturi 2008 . - 240 c. [in Ukrainian]
3. Yarochkin V.I. Systema bezopasnosti phirmi / Yarochkin V.I. - M: Os-89 , 2003. - 351 c. [in Russian]
- 4 . O.A. Grunin Economicheskaya bezopasnost organizacii / O.A. Grunin , S.O. Grunin - St. Petersburg. : Peter , 2002. - 160 c. [in Russian]
- 5 . Korobchinsky O.L. Methodi formuvannya sistemi ekonomichnoї bezpeki pidpriemstva / O. Korobchinsky // Aktualni problemi ekonomiki . - 2009. - № 4. - P. 41-45. [in Ukrainian]
6. Ivanyuta T.M. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva : navch . posibn . [for stud. visch. navch. zakladiv] / T.M. Ivanyuta , S.A. Zaichkovsky . - K. : Center uchbovoї literaturi, 2009. - 256 c. [in Ukrainian]
7. Ortinsky V.L. Ekonomichna bezpeka pidpriemstv, organizatsiy ta ustanov: navch. posibnik / V.L. Ortinsky , I.S. Kernitsky , Z. B. Zhivto ta inshi . - K. : Pravova yednist, 2009. - 544 c. [in Ukrainian]
8. Mischenko S.P. Kontseptualni aspekti ekonomichnoї bezpeki pidpriemstv v rinkoviy ekonomitsi / S.P. Mischenko // Marketing I management innovatsiy. - 2011. - № 2. - P. 190-195 . [in Ukrainian]
9. Kurkin M.V. Control ta zahist ekonomichnoї bezpeki diyalnosti pidpriemstv : navch posibn . / M.V. Kurkin , V.D. Ponikarov , D.V. Nazarenko . - H.: FOP O. Pavlenko , WD " INZHEK " , 2010. - 388 p. [in Ukrainian]

10. Kolpakov P.A. Conceptualnie osnovi ekonomicheskoi bezopasnosti firmi: authoref. dis. ... cand. econ. nauk. / P.A. Kolpakov . - M., 2007. - 25 c. [in Russian]

11. Belyaev O.O. Ekonomichna politika : navch . posib . / O.O. Belyaev, A.S. Bebel, M.I. Diba ta inshi. - K.: KNEU, 2004. - 287 c. [in Ukrainian]

Надійшла 12.01.2014; рецензент: д. е. н. Компанієць В. В.

УДК 377.458

О. І. ЛАБУРЦЕВА

Київський національний університет технологій та дизайну

СПОСОБИ ПІДВИЩЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ГНУЧКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В роботі досліджено сутність поняття стратегічної гнучкості підприємства, запропоновано систематизацію факторів стратегічної гнучкості за функціональними зонами діяльності підприємства. Розглянуто способи підвищення стратегічної гнучкості за рахунок таких факторів, як гнучка стратегія маркетингових комунікацій; формування виробничої програми з орієнтацією на зміни; орієнтація на гнучкість при побудові організаційних структур управління. Обґрунтовано доцільність застосування двохетапних задач стохастичного програмування для підвищення виробничої гнучкості.

Ключові слова: стратегічне управління, стратегічна гнучкість підприємства, фактори гнучкості

O. I. LABURTSEVA

Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine

METHODS OF RISING OF ENTERPRISE STRATEGIC FLEXIBILITY

The aim of the research – to systematize the factors of enterprise strategic flexibility and to define the modern scientifically grounded methods of its rising. In the article the essence of the enterprise strategic flexibility conception is explored, the systematization of strategic flexibility factors in accordance with functional zones of enterprise activity is proposed. The methods of rising of enterprise strategic flexibility by means of different factors are considered. In particular, there are following factors: the flexible marketing communication strategy; the production program formation with the orientation to changes; the orientation to flexibility in the process of managerial organization structures construction. The expedience of using of two-stage problems of stochastic programming for production flexibility rising is grounded. Thus, the management of enterprise must use as possible more wide spectrum of methods for the strategic flexibility rising. In modern terms it is important to use flexible tools of digital marketing, mathematical methods of flexible planning and flexible managerial organization structures.

Keywords: strategic management, enterprise strategic flexibility, flexibility factors.

Вступ

Глобалізація суспільного розвитку, швидкі і непередбачувані зміни виробничих та інформаційних технологій, насичення ринків, загострення конкуренції, а також світова фінансова криза, що триває, спричиняють подальше зростання складності, динамічності та невизначеності процесів у зовнішньому економічному середовищі. Це, в свою чергу, зумовлює необхідність широкого застосування в управлінні підприємствами і організаціями теоретико-методичного інструментарію стратегічного управління. Класик теорії стратегічного управління І. Ансофф, розглядаючи етапи еволюції базисних концепцій управління (операційне управління, довгострокове планування, стратегічне планування й стратегічне управління), пов'язував необхідність переходу від стратегічного планування до стратегічного управління насамперед з такими зовнішніми змінами, як зменшення звичності подій, тобто перехід від несподіваних подій, які мають певні аналогії з минулим, до несподіваних і абсолютно нових, а також зниження передбачуваності майбутнього, тобто перехід від передбачуваних нових проблем і нових можливостей до подій, лише частково передбачуваних за слабкими сигналами, та до повністю непередбачуваних подій [1].

Теоретичні і методологічні основи стратегічного управління закладені такими відомими науковцями, як М. Альберт, І. Ансофф, П. Друкер, П. Лоранж, М.Х. Мескон, М. Портер, Ф. Хедоури, А.Дж. Стрикленд, А.А. Томпсон [1–6] та ін. Провідним інструментом стратегічного управління виступає стратегія – спосіб дій, спрямованих на досягнення встановлених цілей. Стратегія має водночас проактивний та реактивний характер; вона має складатися як із запланованих дій, так і з швидких рішень про адаптацію до нових умов діяльності [6, с. 20]. Важливість адаптації в стратегічному управлінні підкреслює і П. Лоранж, вважаючи її одним з чотирьох основних видів стратегічної управлінської діяльності (розподіл ресурсів, адаптація до зовнішнього середовища, внутрішня координація й організаційне стратегічне передбачення [3]).

В найбільш широкому сенсі, інваріантному для конкретних наукових дисциплін, адаптацію трактують як особливу форму відображення системами впливу зовнішнього й внутрішнього середовищ, що полягає у тенденції до встановлення з ними динамічної рівноваги; така рівновага забезпечує гармонійне співвідношення системи з її внутрішнім і зовнішнім середовищами й розвиток даної системи [7]. Тобто, адаптація – це процес і результат пристосування системи до мінливих умов середовища. У той же час властивість системи чи організації, що забезпечує її здатність до адаптації, називають адаптивністю або гнучкістю.